

Riet vroeger en nu

Riet is een fascinerend bouw materiaal: puur natuur, lokaal beschikbaar, vrijwel onbewerkt en ambachtelijk. Veel huizen en boerderijen in Overijssel hebben van oudsher een rieten dak, want riet was volop beschikbaar en goedkoop. Ook toen er (gebakken) dakpannen beschikbaar kwamen, bleef riet volop gebruikt worden. Bij boerderijen in de IJsselstreek zie je vaak de combinatie van dakpannen op het voorhuis (luxer, duurder) en riet op het stalgedeelte.

Riet is nog steeds een ambachtelijk bouw materiaal, maar oude technieken en verschijningsvormen dreigen te verdwijnen. Omwille van snelheid en kosten worden rieten daken steeds meer hetzelfde: meer confectie en minder maatwerk. Vroeger zag je van gebied tot gebied verschillen in hoe riet gelegd werd en met name in de afwerking rondom de nok. Daarmee was riet onderdeel van de streekcultuur, en kon je zelfs de 'handtekening' van de lokale rietdekker zien. In dit project gaan we op zoek naar de ambachtelijke cultuur van riet, naar het verhaal erachter.

In ons werkgebied langs de IJssel doen we een grondige inventarisatie van oude rieten daken. We gaan op zoek naar in de vergetelheid geraakte vormen en technieken. Dit zal enig speurwerk vereisen want riet heeft natuurlijk niet het eeuwige leven. Als een rieten dak echt té dun of té slecht geworden was, werd er vroeger nogal eens een andere dakbedekking overheen gelegd. Op nogal wat boerderijen liggen bijvoorbeeld golfplaten over een rieten dak. In die gevallen is het van de buitenkant niet zichtbaar, maar zijn soms nog interessante oude rietdekkertechnieken te vinden.

Ook willen we (oud) rietdekkers bevragen over hun werk vroeger en nu. We gaan op zoek naar de historische elementen van het rietdeken: oude technieken, gereedschappen en verdwenen afwerkingsvormen. Het betreft vaak familiebedrijven waarin het ambacht van generatie op generatie is doorgegeven. De eventuele verschillen tussen rietdekkers willen we graag in beeld brengen. Het vermoeden bestaat dat de 'eigen signatuur' aan het verdwijnen is, en daarmee ook de lokale verschillen.

Aan de andere kant gaan we juist ook onderzoeken hoe ambacht en traditioneel natuurproduct gecombineerd kunnen worden met moderne, duurzame technieken. Twee belangrijke aspecten zijn brandveiligheid en isolatie. Er zijn legio voorbeelden waarin het fout gegaan is met isolatie onder een rieten dak. Een verkeerde constructie (met name onvoldoende ventilatie) kan ertoe leiden dat de onderkant van het rietpakket vochtig wordt, gaat schimmelen en verrotten. Het is belangrijk goed in beeld te brengen hoe het wél moet, en dan vooral in combinatie met de bestaande kapconstructie van karakteristieke gebouwen.

Voor een beperkt aantal boerderijen wordt subsidie verleend voor het restaureren en/of opnieuw dekken van een rieten dak. Renovatie van een rieten dak op een woonhuis of boerderij is doorgaans een kostbare zaak. De kosten zijn meestal een veelvoud van het via dit project subsidiabele bedrag. Toch leert de ervaring dat hier veel behoefte aan is. Financieel geeft zo'n subsidie net het laatst benodigde zetje, maar vooral het technisch advies en de begeleiding trekken mensen over de streep.

De subsidie wordt vooral gericht op het toepassen van bijzondere vormen en afwerkingstechnieken. Deze moeten passen bij de boerderij én wat vroeger in de betreffende streek gebruikelijk was. Als werkwijzen verdwenen zijn, dan is dat meestal niet omdat ze constructief niet goed zouden zijn maar omdat ze té arbeidsintensief waren. Vooral voor die meerkosten willen we financiële ondersteuning bieden.

Van de hierboven genoemde documentatie wordt een toegankelijk handboek gemaakt en gepubliceerd op de website van Stichting IJsselhoeven. De bedoeling hiervan is een praktisch hulpmiddel te bieden voor bewoners die maken hebben of krijgen met restauratie of vervanging van rieten daken. Het handboek met veel fotomateriaal biedt inzicht in de techniek van het rietdeken en laat zien welke ambachtelijke afwerkingsmethoden er zijn (met name de nok). Hiermee is men veel beter in staat om passende keuzes te maken in overleg met de rietdekker.

Verder bestaat het project uit enkele informatiebijeenkomsten en zal geprobeerd worden een film te maken over ambachtelijk riet als dakbedekking.